

Ioan T. Morar

*Provence,
ținutul secret*

POLIROM
2023

Cuprins

În loc de prefață. De ce-am plecat, de ce-aș mai fi rămas?9

Partea I

Izolarea s-a inventat aici, la noi, în La Ciotat.	15
Un mic accent italian	21
Cei o sută cincii	27
Dorel Nacou, singurătate în Atlantic	33
Gérard Carrodano, <i>prudomul</i> pescarilor din La Ciotat.	39
Maître Tixier și Cartea Recordurilor.	46
Virgilio. Noaptea și exilul sînt de culoare albastră.	52
Alice în țara fotogramelor.	57
Lelouch. Claude Lelouch. Piața Claude Lelouch	63
Mult e dulce și frumoasă limba ce-o uităm	69
Zacusca din teritoriile pierdute	75
Istoria unor plăcinte	82

Partea a II-a

Cum a ajuns <i>Marseilleza</i> la Marsilia și cum a plecat la Paris.	91
Statuia Libertății din curba spre Bandol.	97
Venus din Arles	103
În fînul lui Adam	109
În Occitania, pe drumul mătășii.	115
Muzeul Deșertului în loc cu verdeață.	121
Uleiuri, trufe, baselic	127

În absența lavandei. La Sénanque.	135
Cel de-al treilea mormînt al creștinătății	141
<i>Pastorală Maurel și Creșa mecanică</i>	147
Le Beausset și cele treisprezece troițe	153
Purgatoriul de dinainte de infern	159
Fuveau, satul cu o sută de scriitori.	165
De la satul cu librării la cetatea cu fasole.	171
La Avignon, la coadă la Vișniec	177
„Tot ce am avut de spus am scris, restul e zero”	183
Cultura de almanah	189
Martigues, locul provensal unde s-a răsturnat carul cu naivi.	195

Partea a III-a

Întunericul de la capătul culorilor	203
Bob Dylan în Provence	209
Cu clișeu pe clișeu călcînd.	215
Îngerii lui Clemente	219

Partea a IV-a

Piramida, Templul, Catedrala și tainele construcțiilor	227
Companionii Datoriei și ai Turului Franței	233
Turul Franței în sensul acelor de ceasornic	239
Cum am aflat în Provence despre companionii de la Pecica	245
„Treptele formale”	249
Capela Templierilor din Bras, vizită gratis, doar cu buletinul.	252

Partea a V-a

Șaptesprezece pași pe Via Domitia	261
Château La Coste: <i>luxe, art et volupté</i>	267
De pe Coasta Albastră în Luberonul cel Verde.	273
Emile Bodin, <i>felibre majoral</i> și viticultor la Cassis	279

Istud vinum, bonum vinum, vinum generosum.

În castelul papal	285
Mînăstirea Solan, o insulă ortodoxă printre viile catolice . . .	291
Cinci într-un Opel fără a mai socoti și sticlele.	297
Visul lui Don Bosco dintre vii	303
Viața la 14 grade.	309
Cu feteasca neagră la o degustare primordială în Provence	315

Addenda cu extrateritoriale

Visînd la Monte Carlo	321
O paranteză luxemburgheză.	328
Luxemburg, o primăvară care s-a ținut toamna	334
Grănicerii fără frontiere	340

De la satul cu librării la cetatea cu fasole

Prima dată am auzit de Montolieu de la scriitoarea Olivia Sgarbură, doctoriță la Institutul de studiu al cancerului din Montpellier, care și-a sacrificat o zi liberă să ne plimbe prin împrejurimile localității. Am vizitat atunci una dintre cele mai frumoase mînăstiri benedictine, Saint-Guilhem-le-Désert, etapă spirituală de pe drumul spre Compostela. Dar asta e o altă poveste, pe care, sper, o voi scrie mai târziu. (Da, mă bate gîndul să fac și eu acest drum!) Atunci, pe cînd ne minunam de frumusețea extraordinară a satului și a abației, ne-a spus Olivia mie și lui Carmen că ar merita, altă dată, în special duminica, să vizităm Montolieu, satul cu librării din apropiere de Carcassonne. De ce duminica? Pentru că atunci, pe lîngă librăriile „stabile”, apar buchiniști din toată Franța într-un fel de Sărbători ale Cărții. Și mai sînt și alte evenimente acolo, festival de benzi desenate, tîrg de cărți rare. Am notat această destinație în gînd, iar gîndul s-a tot stins între alte proiecte și idei de vizite.

Am apucat atunci să-i vorbesc lui Mircea Mihăieș despre acest sat, despre care am tot căutat informații care m-au entuziasmat. Am pasat, cum ar veni, gîndul vizitei și, într-un fel, m-am și eliberat de el. Și am uitat de Montolieu.

Pînă în vara asta, cînd, în anuala lor vizită în La Ciotat, Mircea și Ilona mi-au propus o evadare de o noapte la Carcassonne și în împrejurimi. „Iar prin *împrejurimi*”, zice Mircea,

„eu înțeleg Montolieu”. „Montolieu? Îmi spune ceva numele asta.” „Sigur că-ți spune, e satul cu librării.”

Stabilim să plecăm luni, nu înainte să verificăm dacă nu cumva librăriile sînt închise. În La Ciotat, cel puțin, majoritatea magazinelor mici închid luna, să se odihnească proprietarii după duminică, desigur. Da, librăriile sînt deschise, ne spune „oficiul de turism” online. Așa că ne încumetăm la drum, pe autostradă, Aix-en-Provence, Arles, Nîmes... Și de aici începe chinul, prindem un „bușon” de toată frumusețea, care ne mănîncă două ore și jumătate din viață. Ore pe care le-am fi putut petrece la Montolieu sau în alte locuri ale Țării Catare...

Aveam ce face, dar, într-un mic paradox sui-generis, nu avem ce face, ne mișcăm în ritmul enervant de leneș al cîrnatului de tiruri și automobile, pe ceea ce, cu vreo două mii de ani înainte, se numea Via Domitiana. Marele drum care ducea, desigur, la Roma în sens invers și în Spania în sensul pe care eram noi... Sîntem în secolul postvitezei și ne mișcăm cam cu iuțeala anticelor care romane, într-un omagiu nedorit adus Imperiului latin: *festina lente...*

Pînă la urmă, calvarul se termină cînd, după Narbonne, drumul nostru se desprinde de cel de Spania și o ia la dreapta, spre Carcassonne, Toulouse și mai departe, Andorra sau Bordeaux. Intrăm, într-adevăr, în plină Țară Catară, aflată în regiunea Occitania, fostă Languedoc-Roussillon. Nu pot să nu mă revolt și aici pentru stupiditatea celor din regiunea unde locuiesc, a conducătorilor ei, care au înlocuit nefericitul PACA (Provence – Alpes – Côte d’Azur) cu banalul SUD, cînd puteau să folosească numele istoric, încărcat de semnificații și de șarm, Provence-Provența.

Autostrada e muuult mai liberă și străbate peisaje mai puțin urbanizate ca pînă acum, trecem pe lângă localități datînd din Evul Mediu și chiar din epoca romană, sate adesea înconjurate de ziduri, din mijlocul cărora țîșnesc turnurile de biserici, podgorii urcînd și coborînd colinele,

pîlcuri de copaci din loc în loc și sălașe, masuri sau *château*-uri unde se degustă și se vinde vin. N-am prea folosit la viața mea expresia „peisaj bucolic”, dar acum n-am încotro și o las aici: trecem printr-un peisaj bucolic parcă moleșit de căldura de august de afară...

Ieșim de pe autostradă spre Carcassonne, deja se vede în zare cetatea, dar noi intrăm pe centura orașului și, de acolo, spre sud-vest, spre Montolieu, trecînd prin zona viticolă cu AOC *cabardès* (vinul e cunoscut aici de pe vremea grecilor, din secolul al III-lea înainte de Hristos și înainte de venirea romanilor). De altfel, viile din jurul comunei Montolieu fac parte din acest AOC, interesant pentru amatorii de vin pentru că în procesul de vinificație de aici se combină soiurile mediteraneene (shiraz și *grenache*) cu soiurile atlantice (merlot, cabernet sauvignon și cabernet franc).

Dacă v-am ademenit cu vinul, rămîneți cu noi și în expediția prin librăriile din Montolieu. Cîte librării credeți că sînt aici? Nu, nu căutați pe Google, că vă spun eu mai repede: 16, șaisprezece, *seize*, *sixteen*... În afară de București, există în România vreun mare oraș care are 16 librării? Librării care vînd exclusiv cărți, nu din alea în care găsești ghiozdane, bibelouri, papetărie și, înghesuite într-un colț, cîteva cărți stinghere care să justifice numele prăvăliei.

Aici, în Montolieu (în occitană Montoliu), în acest sat vechi, înconjurat de coline cu vii, există 16 librării în stare de funcționare, tocmai deschise cînd ajungem noi acolo, pe la trei după-amiază... Populația satului numără 855 de locuitori (la ultimul recensămînt), iar unul dintre acești locuitori este Patrick Süskind, autorul romanului de succes *Parfumul*. (Nu, nu l-am căutat, nici nu l-am întîlnit întîmplător.)

Bine, bine, puteți întreba, care-i treaba cu librăriile, cum s-a ajuns aici? De ce Montolieu? În 1989, Michel Braibant, legător de cărți și bibliofil din Carcassonne, a avut ideea să facă un Centru, un fel de Conservator al „meseriilor cărții”, un *village du livre* (sat al cărții) la Montolieu. Aflăm de la

oficiul de turism al comunei (unde mergem doar eu și Ilona, Mircea deja înoată printre rafturile librăriilor) că sursa lui de inspirație a fost satul Hay-on-Wye din Țara Galilor, care are 40 de librării în activitate (cred că Bucureștiul nu are 40 de librării). Bine, și la Hay-on-Wye cum s-a ajuns de-atâtea librării? În 1960, Richard Booth, un librar din Oxford, a cumpărat castelul din această comună galeză (unde se nascuse) și alte câteva case pentru a-și adăposti zecile de mii de cărți.

Raționamentul lui a fost unul economic: spațiul de stocare pentru cărți e mult mai ieftin în mediul rural decât în centrul unui oraș suprapopulat. Pe 1 aprilie 1977, Booth declară localitatea Regat independent și pe el se proclamă rege cu numele Richard Inimă de Carte, iar calul lui devine prim-ministru! Tot pe 1 aprilie, dar în 2000, Richard Booth înființează Camera Lorzilor din Haye, cu 21 de membri ereditari. O glumă în urma căreia a rămas și s-a dezvoltat ideea de sate ale cărții... La oficiul de turism primim, prin amabilitatea directoarei, o listă cu alte sate ale cărții din Europa (și din lume).

Cei care prevăd moartea cărții trebuie să mai aștepte, există încă destule librării în viață și în bună stare de sănătate și iată, noi trei, care am ajuns aici, în Montolieu, străbătând sute de kilometri, tîrîndu-ne într-un trafic blocat, sîntem dovada că există și interes pentru aceste librării, nu-i așa?

După ce ieșim din Oficiul de Turism, aflat în aceeași clădire cu Muzeul Meseriilor Cărții (închis luna, normal, nu!?), Ilona explorează localitatea, căutînd unde să bem o cafea, în vreme ce eu merg să-l caut pe Mircea. Intru în vreo patru librării unde nu prea e lume și, în a cincea, îl găsesc. Ieșim dintre cărți ca să-i dea un telefon Adrianei Babeți și să-i spună că am ajuns în paradis (cel puțin, cel din Evanghelia după Borges). Iar Adriana îi cere să caute un anume volum de Emmanuel Levinas și spune că musai o să viziteze și ea, anul viitor, Montolieu.

Ne întoarcem prin librării (nu sînt departe unele de altele) cu un scop precis, să găsim cartea pentru Adriana. La etajul doi al uneia dintre ele găsim aproape un raft întreg Levinas, toate titlurile în toate edițiile. Între ele, și titlul căutat. La etajul unu, dau peste Ionesco, Cioran și Eliade și plec cu cîte o carte a fiecăruia, evident că în franceză. Le voi pune în circulație printre prietenii mei francezi care se interesează de România. Mircea, în schimb, a ales să plece de aici cu douăsprezece cărți, dintre care două sînt despre istoria catarilor. (Plus cartea pentru Adriana.)

Ne oprim la o terasă „bio” unde bem o cafea cu toate că, la o adică, tot acolo am putea cumpăra și niște cărți aranjate pe două mese, deși cafenea nu intră în numărul celor 16 librării. Apoi, în drum spre mașină, ne aruncăm ochii prin cele cîteva galerii de artă (la paritate cu librăriile), unde majoritatea celor care le deserveșc sînt femei. În schimb, librăriile (și am intrat aproape în toate) sînt în grija bărbaților, ceea ce împacă ideea despre echitate, atît de prezentă în discuțiile publice de azi.

În afară de experiența de la galeriile de artă și de la librării, plec de aici și cu imaginea pe care am văzut-o pe terasa restaurantului Les Anges au Plafond (Îngerii din tavan): departe de vuietul lumii, de marea aglomerație a orașelor, în mijlocul unei localități pline de cărți, doi călugări tibetani bînd ceai. O scenă cît se poate de reală.

Plecăm din Montolieu spre Carcassonne, unde Ilona a rezervat prin Airbnb un apartament la zece minute de mers pe jos pînă la cetatea medievală. Ajungem fără probleme la adresă, ne lăsăm lucrurile și apoi „atacăm” această cetate care a rezistat unui îndelung asediu în Evul Mediu, dar a căzut pradă asediului turistic. Facem o plimbare pe străzile înșesate de vizitatori, în afară de francezi, sînt mulți americani și spanioli, e o forfotă explicabilă pentru luna august. Gazda noastră ne-a recomandat un loc unde putem să ne

bucurăm de un *cassoulet* autentic, adică de o mâncare cu fasole, rață, porc și cîrnat.

Pînă se face ora cinei, Ilona intră în muzeul torturii, eu și Mircea nu lăsăm curiozitatea să ne atragă într-acolo. Mergem mai bine să rezervăm o masă la restaurantul Le Chaudron, recomandat de gazda noastră. Prindem ultima rezervare, mai facem cîtiva pași, o recuperăm pe Ilona, destul de impresionată de ce a văzut (am rugat-o să nu ne povestească pentru a nu ne altera apetitul!), apoi ne așezăm, în fine, după o zi grea și lungă, după sute și sute de metri de cărți care ni s-au perindat prin fața ochilor, ne așezăm la umbră, alegem un vin din zonă, un *minervois* produs la puținii kilometri distanță față de Montolieu. Ultimul lucru pe care-l mai citim în această seară este eticheta unei sticle de vin. O lectură cu un postgust lung și plăcut.